

**МАКРОЕКОНОМІЧНІ ШОКИ В КОНТЕКСТІ
ВИКЛИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ**

Анотація. Першочерговим кроком у досягненні макроекономічної стабілізації в умовах зростання викликів національної безпеки України є оцінка економічних наслідків військових конфліктів, яка сьогодні стає актуальним питанням досліджень українських економістів. Військовий конфлікт розглянуто як найбільший макроекономічний шок в історії країни, який має місце як з боку сукупного попиту, так і з боку сукупної пропозиції. У статті запропоновано підхід до визначення економічних втрат від військового конфлікту в Україні через призму позитивних і негативних макроекономічних шоків. Здійснено оцінювання впливу військових витрат на ВВП країни на основі результатів діяльності концерну військово-промислового комплексу. Визначено перспективи подальших досліджень у цьому напрямку.

Ключові слова: макроекономічний шок, військові витрати, мультиплікатор видатків на оборону, валовий регіональний продукт, споживчі витрати, економічний бум.

Вступ. Оцінювання економічних наслідків військових конфліктів ніколи не знаходилося у фокусі досліджень вітчизняних науковців. Україна, як держава, де будь-які збройні конфлікти були відсутні впродовж двадцяти трьох років незалежності, не потребувала вдосконалення методики визначення економічних наслідків війн.

У зв'язку з цим, сьогодні, говорячи про війну в Україні, єдині дані, якими можуть користуватися органи влади при прийнятті антикризових рішень, — це оцінка обсягу валового регіонального продукту окупованих територій. Ми говоримо про втрату промислового Донбасу та Криму, які в підсумку виробляли близько 15 % валового внутрішнього продукту України. Натомість, ця цифра є дуже поверхневою і не дозволяє на національному рівні вчасно приймати рішення щодо нових реалій військової економіки. Окрім безумовної втрати виробничого потенціалу, Україна разом з війною на Донбасі та окупацією Автономної Республіки Крим, отримала:

— структурні зміни у державних витратах — значно зросло фінансування армії (видатки зведеного бюджету України на оборону у 2015 році в порівнянні з 2014 р. зросли більше, ніж у два рази та склали понад 40 млрд грн), внаслідок

*Ємельяненко Лариса Михайлівна – доктор економічних наук, професор кафедри макроекономіки та державного управління ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», lora-lara@ukr.net

Москаленко Валентина Володимирівна – аспірант кафедри макроекономіки та державного управління ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», vm_me@ukr.net

чого активізувалася робота підприємств ДК «Укроборонпром» і суміжних галузей (позитивні шоки пропозиції);

— втрату ринків збуту на непідконтрольних територіях, у результаті чого постраждали вітчизняні підприємства (негативні шоки попиту);

— зниження скупного попиту населення внаслідок зменшення його реальних доходів (негативні шоки попиту).

Усі ці фактори впливають на економіку нашої країни, створюючи таким чином умови для найскладнішого макроекономічного експерименту в історії через макроекономічні шоки пропозиції (внаслідок скорочення або захоплення виробництва) та попиту (внаслідок різкого зниження рівня життя на окупованих територіях).

Постановка задачі. Країни, які в своїй історії регулярно проводили військові операції, мають значно більший «багаж» напрацьованих методичних підходів до оцінки та подолання втрат від наслідків війн.

В Європі та США вже неодноразово проводилися наукові дослідження щодо оцінки наслідків для валового внутрішнього продукту, зайнятості, фіскальної та монетарної політик військових конфліктів, які вели держави як на своїй території, так і на території інших країн.

Цікавим і найобґрунтованішим з таких досліджень нам видається робота науковця з Університету Дж. Мейсона (США) Б. Каплана «Як війна збурює економіку?» [1]. У роботі автором проаналізовано вплив двох світових війн на економіку Сполучених Штатів Америки та Великої Британії. У результаті авторських досліджень на основі аналізу часових рядів даних численних макроекономічних показників об'єктивно обґрунтовано такі фундаментальні узагальнення.

1. Реальне виробництво знижується внаслідок внутрішніх війн і зростає в результаті війн, які держава проводить на чужій території.

2. Інфляція є більшою при «домашніх» війнах, ніж при іноземних.

3. Грошова пропозиція в період домашніх війн зростає значно більшими темпами, ніж у період іноземних.

4. Ставки оподаткування по відношенню до реального випуску зростають під час іноземних війн і знижуються або залишаються незмінними під час домашніх.

5. Державні витрати як частка від випуску зростають в розвинених індустріальних країнах упродовж обидвох типів війн. Однак, для світу в цілому, частка державних витрат у випуску зростає тільки впродовж іноземних війн, домашні війни супроводжуються нижчими невійськовими витратами.

Таким чином, наведені узагальнення дозволяють зробити кілька стратегічно важливих висновків. Упродовж домашніх війн існує чітка тенденція до зниження валового внутрішнього продукту, що є наслідком того, що негативні шоки пропозиції переважають позитивні шоки попиту. І фіскальна, і монетарна політики залишаються експансіоністськими впродовж всіх типів війн.

Багато досліджень описують умови війни як надзвичайний макроекономічний експеримент, але саме в статті Б. Каплана ми знаходимо першу систематичну компаративістику військових економік. На наш погляд, цей досвід доці-

льно враховувати в дослідженні впливу війни на макроекономічні процеси в Україні.

у статті вчених з Принстонського Університету С. Чассанга та Ж. Падро Мігеля «Економічні шоки та громадянські війни» описується кореляційний зв'язок між доходами на душу населення та громадянськими конфліктами. Емпіричним шляхом автори перевіряють дві різні моделі. Перша — бідні країни більше страждають від громадянських конфліктів. Друга — громадянські конфлікти трапляються там, де країни починають страждати від низьких доходів. Тобто, з одного боку, поширеність громадянських війн негативно корелює з доходом на душу населення на рівні країн. З іншого боку, негативні шоки доходу причинно передбачають початок громадянських війн.

Різниця в доходах на душу населення приховує структурні відмінності між країнами, і важливо зрозуміти, що саме структурні елементи викликають нестабільність. Так, закордонні вчені Д. Лейтін [3] і Дж. Ферон [2] справедливо припускають, що слабкість держави може бути реальною причиною виникнення повстанської діяльності. Наприклад, у країнах з розвинутою економікою набагато вища частка доходів генерується людським капіталом, який, очевидно, дуже важко привласнити насильницьким шляхом. Питання неспроможності держави як інституту є актуальним для досліджень в Україні з огляду на економічні причини Революції гідності 2013—2014 рр.

Разом з тим, Р. Джервіс і Д. Снайдер [4] у своїх дослідженнях слушно зауважують, що взаємні страхи, які виникають при конфліктах, роблять конфлікти слабко прогнозованими. Взаємні страхи служать у якості підсилювача негативних економічних потрясінь, тим самим характеризуючи обставини, які будуть виникати по спіралі.

Головним завданням даної статті є започаткування дослідження впливу на економіку позитивних і негативних макроекономічних шоків, які виникають внаслідок проведення військових дій та окупації частини території України.

Результати. За визначенням більшості вчених-економістів, економічними потрясіннями, збуреннями або шоками є переміщення кривих попиту та пропозиції внаслідок впливів зовнішніх чинників, іншими дослідниками шоки трактуються як різка екзогенна зміна в економічній системі. Також існують підходи (насамперед в емпіричних дослідженнях) до трактування шоку як будь-якої суттєвої зміни економічного параметра.

Поняття «макроекономічний шок» можна визначити як реальну раптову зміну в умовах господарювання, що виводить економічну систему зі стану рівноваги або ще більш поглиблює нерівноважний стан економіки.

Визначальними ознаками макроекономічної рівноваги більшість науковців визначає наявність збалансованості найважливіших економічних параметрів, а саме: попиту та пропозиції, виробництва та споживання, використання виробничих факторів, товарної та грошової маси, заощаджень та інвестицій. Проявом порушення економічної рівноваги є інфляція та безробіття, невідповідність обсягів фінансових ресурсів і витрат, оплати та продуктивності праці; доходів і витрат державного бюджету; розміру бюджетного дефіциту та джерел його покриття; активів і пасивів платіжного балансу.

Найявний військовий конфлікт в Україні за цими критеріями слід визнати повноцінним макроекономічним шоком.

Україна за часів своєї незалежності вперше опинилася в стані збройного конфлікту з потужною військовою державою. Тривале протистояння з Росією на території колись промислово найрозвиненішого регіону не може не відобразитися на галузевій і територіальній структурі економіки нашої держави.

Залишаються недостатньо опрацьованими теоретичні питання негативних шоків пропозиції, пов'язаних з війною. Це можна пояснити тим, що українська економіка, не володіючи значними сировинними ресурсами та реалізуючи неагресивну зовнішню політику, рідко стикалася в своїй економічній історії з шоками пропозиції.

У результаті військових конфліктів відбуваються галузеві та регіональні структурні зрушення в економіці України — зменшується частка промисловості у ВВП, відбувається збільшення питомої ваги «мирних областей» України у загальному виробництві.

Військовий конфлікт на сході країни та окупації Автономної Республіки Крим доцільно також розглядати як макроекономічний шок попиту. Адже на території цього регіону проживає майже 6 млн людей, сукупний попит яких зменшився через такі фактори: неможливість доставити певні товари та послуги через адміністративний кордон з Кримом (ускладнена логістика); зниження доходів населення на тимчасово окупованій території.

Таким чином військовий конфлікт та окупація частини території — це одночасно і шок попиту, і шок пропозиції (негативний через втрати частини промислових регіонів, позитивний — через значне пожвавлення в оборонній промисловості). І розглядати його вплив на національну економіку необхідно, враховуючі обидва аспекти.

Для оцінки впливу на національну економіку військового конфлікту запропоновано врахувати такі фактори:

- збільшення ВВП внаслідок зростання військових витрат;
- зменшення ВВП через втрату частини виробничого потенціалу на сході країни та в Криму;
- зменшення ВВП через падіння сукупного попиту населення, в тому числі на окупованих територіях.

Оцінюючі вплив військових дій та окупації на реальний випуск, вважаємо за потрібне врахувати таке:

- сукупні доходи жителів окупованої території, які не надходять в економіку країни — тільки по Автономній Республіці Крим і м. Севастополь у 2013 році склали 44,8 млрд грн, Донецькій області — 135,4 млрд грн, Луганській — 21,6 млрд грн. Частина цих витрат втрачена майже повністю через неможливість ведення повноцінної торгівлі з Кримом, частина (у Донецькій і Луганській областях) — через суттєве зменшення реальних доходів. У 2015 році реальна заробітна плата в районах, підконтрольних Україні знизилася на 30 % у Луганській і на 10 % у Донецькій області. Проаналізувати зниження реальних доходів населення, що проживає на окупованій території взагалі неможливо через відсутність статистичного обліку;

- відсутність попиту з боку окупованих регіонів відображається на внутрішніх виробниках. Так, наприклад, хімічна промисловість Львівської області знаходила свого покупця у Донецькій, а харчова промисловість Херсонської працювала в тому числі і на ринок Криму, особливо в курортний сезон. Втрати помітні в кожній галузі й регіоні України — від машинобудування до харчової промисловості;

- Донецька, Луганська області, Автономна Республіка Крим і місто Севастополь у 2013 році створювали 18 % внутрішнього валового продукту;

- варто враховувати суттєво збільшення обсягу військових витрат. Історично склалося так, що періоди економічного зростання були незмінними супутниками воєн.

Масштабні військові дії в минулому нерідко супроводжувалися значним нарощуванням військових витрат. Наприклад, у роки Другої світової війни військові витрати підвищилися майже на 10 % від сукупного ВВП (до бомбардування Перл-Харбора в грудні 1941 року). Взагалі, багато вчених вважають, що США вийшли з Великої депресії багато в чому завдяки приготуванню до вступу в Другу світову війну.

Роль військових витрат в економічному підйомі — один із найпереконливіших прикладів дії мультиплікаторної моделі.

Сучасні вітчизняні дослідження не мають розрахунку мультиплікатора державних видатків на оборону — здебільшого ми це пояснюємо новими для України умовами існування, які виникли менш ніж два роки тому. Саме тому вкрай необхідною є, на наш погляд, оцінка показника, за своєю природою близького до мультиплікатора — назвемо його коефіцієнтом військових витрат.

Аналітичні дослідження вчених найрозвинутіших університетів світу дають змогу оцінити цей показник для Сполучених Штатів Америки. Так, Р. Барро з Університету Гарварда приводить типологію таких аналітичних розрахунків для США [1]. Найпопулярнішим способом визначити величину мультиплікатора державних витрат на оборону є аналіз часових рядів, порівняння відповідних показників у військові та мирні часи. Ключ у тому, що змінні, пов'язані з війною чи миром, можуть розглядатися як екзогенні. Згідно розрахунків по цій методиці, мультиплікатор військових витрат США завжди більше нуля, але має значення менше 1 (табл. 1).

Таблиця 1

ОЦІНКА МУЛЬТИПЛІКАТОРА ВИТРАТ НА ОБОРОНУ В США*

Автор та дослідження	Оцінка значення мультиплікатора витрат на оборону	Примітки
<i>Аналіз часових рядів</i>		
Барро (1984)	≈0,6	Витрати США на оборону у першій Світовій війні, Другій Світовій війні, Корейській війні
Холл (1986)	≈0,6	Витрати США на оборону (1920-1942, 1947-1982)
Ремі (2011)	0,6-1,2	Витрати США на оборону, 1939-2008

Продовження табл. 1

Фішер та Пітерс (2010)	>0	Витрати США на оборону, 1948-2007, оцінка заснована віддачі активів від оборонних контрактів, кумулятивний ефект впродовж 5 років для періоду 1959-2007
Барро, Редлік (2011)	0,4-0,8	Витрати США на оборону, 1917-2006
Холл (2009)	≈0,5	Витрати США на оборону, 1930-2008
<i>Панель досліджень, заснованих на зміні часу повернення кредитів Світового банку країнам, що розвиваються</i>		
Краай (2012)	0,5-0,7	Використовує час повернення кредитів Світового банку 29 країнам, що розвиваються, 1985-2009
<i>Панельні дослідження у США</i>		
Накамура та Стейнсон (2012)	≈1,4	Компаративний аналіз витрат на оборону в кожному штаті, 1966-2006
Коен, Ковел, Меллоу (2011)	<0	Федеральні витрати в США, ефект корпоративних інвестицій
Вільсон (2012)	>0	Федеральні витрати в рамках ARRA, 2009-2010, ефект на національне безробіття

*Складено авторами на основі [1]

Другий тип досліджень пов'язаний зі змінами часу повернення кредитів Світового банку країнам, що розвиваються.

Третій тип оцінки мультиплікатору військових витрат США — це компаративний аналіз ефекту федеральних військових програм між різними штатами. Відносні витрати між різними штатами також сприймаються як екзогенні.

Проведемо оцінку коефіцієнта витрат на оборону в Україні. Аналіз часових рядів в цьому випадку не є найпридатнішим способом обрахувати його у зв'язку з відсутністю достатньої кількості спостережень. Натомість проаналізуємо бюджетні витрати на оборону та показники ключового оборонного концерну України — ДК «Укроборонпром», який охоплює 99 підприємств оборонного сектору. ДК «Укроборонпром», по суті є головним підрядником державного оборонного замовлення, тому показники його діяльності напряму залежать від зміни оборонних бюджетів держави.

У 2015 році середня заробітна плата на підприємствах концерну зросла на 1259 грн., або на 30 %. Концерн отримав 1 млрд 626 млн грн чистого прибутку (для порівняння у 2014 році — отримано збиток в сумі 348 млн грн). 114 підприємств, які не входять до складу концерну, постачають 247 комплектуючих на 37 підприємств Концерну в рамках програми кооперації та підписання відповідних меморандумів з обласними державними адміністраціями.

Результати розрахунків показали, що враховуючі збільшення фонду оплати праці працівників ДК «Укроборонпром», зростання обсягів його виробництва та питому вагу цих показників у валовому внутрішньому продукті України, заван-

таження підприємства оборонними замовленнями обумовило зростання ВВП України на 4,7 млрд грн.

Зростання витрат на оборону у 2015 році в порівнянні з 2014 роком склало 21,1 млрд грн.

Аналітично-розрахункові дослідження зміни військових витрат України та їх кореляція з приростом/зниженням валового внутрішнього продукту (без урахування окупації частини території) показали, що значення коефіцієнта військових витрат в Україні складає 0,224.

Оцінюючі потенціал окупованих територій, варто зауважити, що точних статистичних даних стосовно чисельності населення, яка на сьогодні проживає в зоні проведення антитерористичної операції, немає. Територія так званої «ДНР» складає 7,5 тис. км² (28 % Донецької області), на яких перед початком активних бойових дій проживало близько 2,3 млн осіб (53 % області), зараз — щонайменше 2 млн. Для так званої «ЛНР» відповідні показники становлять 8,3 тис. км² (31 %) і понад 1,5 млн мешканців (68 %) у квітні 2014 року та 1,3—1,4 млн станом на сьогодні.

В економічному плані контрольована «ДНР» і «ЛНР» територія теж не є критично важливою для України. До початку активних бойових дій на Донеччині та Луганщині проживало 15,2 % населення континентальної України, при цьому їх валовий регіональний продукт (ВРП), за даними 2012 року (дані без врахування окупованих територій) становив 16 %, тобто на особу лише ненабагато перевищував загальноукраїнський показник. Вагомішим був внесок двох областей у промислове виробництво (24 % усього випуску континентальної України за січень — квітень 2014-го) та її товарний експорт (23,2 %).

Утім, лівову частку цих показників забезпечила розвиненіша Донецька область: маючи 10 % населення континентальної України, вона виробила 17,5 % промислової продукції та 17,9 % товарного експорту. Однак більшу частину цих обсягів дали підприємства, що містяться на контрольованих Києвом, а не «ДНР» територіях. Наприклад, лише в Маріуполі в останні роки виготовлялося 31—36 % усієї промислової продукції Донеччини (для порівняння: у Донецьку — вдвічі менше). Саме на двох потужних комбінатах міста випускається понад 70 % продукції чорної металургії всієї області, частка якої в експорті останньої 2013 року становила 62,6 %.

Аналогічна ситуація і з паливно-енергетичним потенціалом. По-перше, перспективні родовища сланцевого газу (Юзівська площа) містяться на підвладній Україні території. По-друге, понад 50 % донецького вугілля торік також було видобуто на шахтах контрольованої нині Києвом частини області. Причому вони здебільшого не постраждали внаслідок бойових дій і набагато рентабельніші, ніж копальні, які розташовані на «старому Донбасі», що наразі зайнятий російськими військами.

На Луганщині під контролем центральної влади перебувають північні райони, що забезпечують лівову частку сільськогосподарської та хімічної продукції, а також Лисичанський нафтопереробний завод. Наразі, контролюється українськими військами і найбільший в області виробник електроенергії — розташована в місті Щастя Луганська ТЕС.

Сьогодні час на території, яка підконтрольна українській владі, знаходиться 83 підприємства переробної промисловості Луганської області, або 14,6 % від загальної кількості підприємств області. Решта, близько 567 підприємств, залишилися на території, окупованій бойовиками, так званої ЛНР.

Таким чином, оцінивши географічне розміщення продуктивних сил і враховуючі адміністративні дані Донецької та Луганської облдержадміністрацій, ми приходимо до висновку, що втрати валового регіонального продукту внаслідок окупації частини території у Донецькій області склали близько 40 %, Луганської — близько 60 %.

Останній етап оцінки втрат економіки від військового конфлікту та окупації полягає в оцінці втрат сукупного попиту, який забезпечувало населення окупованих територій.

Враховуючи споживчі витрати на одиницю населення в окупованих областях та Автономній Республіці Крим (дані Державного комітету статистики), загальні втрати сукупного попиту окупованих територій склали 162,4 млрд грн.

Підсумовуючі отримані розрахункові дані, оцінимо загальний вплив військового конфлікту на національну економіку. Щорічні витрати національної економіки внаслідок окупації пропонуємо розраховувати за формулою:

$$\text{Economic losses from occupation (ELO)} = \Delta Q + \Delta D - k_m * \Delta ME,$$

де ΔQ — втрати виробництва;

ΔD — падіння сукупного попиту населення окупованих територій;

k_m — коефіцієнт державних витрат на оборону;

ΔME — зміна державних витрат на оборону.

Таким чином:

$ELO = 162,4 + 145,4 - 4,7 = 303,1$ млрд грн, що складає 19,3 % валового внутрішнього продукту України.

Висновки. У статті здійснено спробу детальніше вивчити вплив військового конфлікту на сході країни та окупації частини території на економіку України. Очевидним є переважання факторів, викликаних негативними макроекономічними шоками пропозиції та попиту над позитивними, обумовленими зростанням військових витрат. Подальші перспективи емпіричних досліджень полягають у глибшому дослідженні впливу втрати горизонтальної кооперації підприємств України внаслідок війни на зростання ВВП та оцінці додаткового продукту, створюваного на території країни внутрішньо переміщеними особами.

Окремим відкритим питанням залишається методологічна проблема підрахунку чисельності населення на окупованих територіях і тих, що виїхали за їх межі та не є офіційно зареєстрованими у відповідних органах. Це створює додаткові складнощі в розробці та верифікації моделей для оцінки економічного впливу військових конфліктів в Україні.

Розробка методик оцінки впливу військових операцій на національному та регіональному рівнях є актуальною для сучасних умов розвитку нашої держави. Очевидним є довгостроковість наслідків військових дій, що продовжуються на території України та обумовлюють необхідність здійснення заходів соціально-економічної політики, які б створили нові точки зростання в деокупованих те-

риторіях і регіонах, економіка яких була найтісніше пов'язана з територіями, охопленими війною. Тому об'єктивна оцінка втрат і розуміння, які території та галузі економіки втрачають найбільше, створить необхідну науково обґрунтовану основу для реалізації економічної та соціальної політики.

Література

1. Barro R. and Veronique de Rugy (2013) Defense Spending and the Economy. Mercatus Center George Mason University, USA
2. Fearon, J. D. (2007). Economic Development, Insurgency, and Civil War. Institutions and Economic Performance. Cambridge, MA: Harvard University Press, UK
3. Fearon, J. D. and. Laitin D. (2003). Ethnicity, Insurgency and Civil War // The American Political Science Review. — Vol. 1. — P. 75—90.
4. Jervis R. and Snyder J. (1999). Civil War and the Security Dilemma in Snyder, Jack and Barbara Walter, eds. Civil War, Insecurity, and Intervention. New York: Columbia University Press, USA.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>
7. Програма економічного і соціального розвитку Луганської області на 2015 рік. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.loga.gov.ua/netcat_files/-678/434/h_acb17522b41b40af323d94e0df1b833a
8. Річний звіт ДК «Укроборонпром» — 2015. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ukroboronprom.com.ua/design/images/files/rep_ua.pdf
9. «Спецзона» України. Що ми втрачаємо на Донбасі. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.tyzhden.ua/Politics/118905>

References

1. Barro R. and Veronique de Rugy (2013) Defense Spending and the Economy. Mercatus Center George Mason University, USA.
2. Fearon, J. D. (2007). Economic Development, Insurgency, and Civil War. Institutions and Economic Performance. Cambridge, MA: Harvard University Press, UK.
3. Fearon, J. D. and. Laitin D. (2003). Ethnicity, Insurgency and Civil War // The American Political Science Review. — Vol. 1. — P. 75—90.
4. Jervis R. and Snyder J. (1999). Civil War and the Security Dilemma in Snyder, Jack and Barbara Walter, eds. Civil War, Insecurity, and Intervention. New York: Columbia University Press, USA.
5. The official website of the State Statistics Service of Ukraine. <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. The official site of the Ministry of Finance of Ukraine. <http://www.minfin.gov.ua/>
7. The program of economic and social development of the Lugansk region in 2015. — [Electronic resource]. http://www.loga.gov.ua/netcat_files/678/434/h_-acb17522b41b40af323d94e0df1b833a
8. Annual Report DC «Ukroboronprom» — 2015. http://www.ukroboronprom.com.ua/-design/images/files/rep_ua.pdf
9. «Spetszona» Ukraine. What we lose in Donbas. <http://www.tyzhden.ua/Politics/118905>

МАКРОЭКОНОМИЧЕСКИЕ ШОКИ В КОНТЕКСТЕ ВЫЗОВОВ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНЫ

Л.М. Емельяненко, доктор экономических наук, профессор кафедры макроэкономики и государственного управления ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана»

В.В. Москаленко, аспирант кафедры макроэкономики та государственного управления ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана»

Аннотация. Первостепенным шагом в достижении макроэкономической стабилизации в условиях увеличения вызовов национальной безопасности Украины является оценка экономических последствий военных конфликтов, которая сегодня есть актуальным вопросом исследования украинских экономистов. Военный конфликт рассмотрен как наибольший макроэкономический шок в истории страны, который имеет место как со стороны совокупного спроса, так и со стороны совокупного предложения. В статье предложен подход к определению экономических потерь от военного конфликта в Украине через призму позитивных и негативных макроэкономических шоков. Выполнено оценивание влияния военных затрат на ВВП страны на основе результатов деятельности концерна военно-промышленного комплекса. Определены перспективы дальнейших исследований в этом направлении.

Ключевые слова: Макроэкономический шок, военные затраты, мультипликатор отчислений на оборону, валовый региональный продукт, потребительские затраты, экономический бум.

MACROECONOMIC SHOCKS IN THE CONTIONAL SECURITY CHALLENGES IN UKRAINE

L. Emelyanenko, Doctor of Economics, Associate Professor of macroeconomics and public administration department, Kyiv National Economic University named after V. Getman

V. Moskalenko, graduate student of macroeconomics and public administration department, Kyiv National Economic University named after V. Getman

Abstract. The first step in achieving macroeconomic stability in the face of rising challenges of national security of Ukraine is to assess the economic impact of armed conflict, which is only now becoming urgent issues in Ukrainian economic researches. The paper proposes an approach to determining the economic costs of military conflict in Ukraine from the perspective of both positive and negative macroeconomic shocks. Military conflict is considered as a

major macroeconomic shock in the history of the country, which holds both the demand and supply side. Author calculated military spending coefficient based on the effects on the activity of the biggest military-industrial concern. The prospects for further research in this area are determined.

Keywords: macroeconomic shock, military spending, defense spending multiplier gross regional product, consumer costs, economic boom.

Стаття надійшла до редакції 17.04.2016

УДК 332.2.338.43(477)

Малий Іван Йосипович*
Загребельна Катерина Віталіївна

ОСОБЛИВОСТІ «РИНКУ ЗЕМЛІ» ТА ЙОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті розкрито фундаментальні теоретичні засади специфіки землі як товару, національно-державних особливостей формування «ринку землі», його державного регулювання в країнах світу та в Україні.

Ключові слова: земля, товар, земельна рента, попит, пропозиція, орендна плата, державна політика, регулювання, продовольча криза.

Вступ. Розпочата 15 березня 1991 р. земельна реформа стала однією з найскладніших суспільних змін, що відбуваються в Україні після набуття нею незалежності. Вона була, є і буде одним із найважливіших напрямів соціально-економічної політики держави, так як в умовах світової продовольчої кризи загострюється проблема збільшення виробництва сільськогосподарської продукції, що обумовлено обмеженістю (навіть зменшення) в світі площ земель сільськогосподарського призначення. За таких умов ефективне використання земельних ресурсів має важливе стратегічне значення як для економіки України, так і для світової спільноти.

Приватизація земель в Україні, як процес відчуження земель державної власності на користь юридичних і фізичних осіб, розпочалася з прийняттям Земельного кодексу України в редакції Закону України від 13.03.1992 р. і здійснюється з того часу в рамках проведення земельної реформи безперервно, що супроводжується суперечностями стосовно формування «ринку землі». Проблемам рентних земельних відносин, трансформації аграрного сектору та його ролі у відтворенні національної економіки присвятили свої праці вчені Й. Тюнен, Д. Рікардо, М. Туган-Барановський, А. Онищенко, А. Трегубчак, В. Юрчишин, Б. Кваснюк, А. Новаковський, М. Хорунжий та багато інших відомих науковців.

* **Малий Іван Йосипович** — доктор економічних, професор, завідувач кафедри макроекономіки та державного управління ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», ivan.malyi@kneu.ua

Загребельна Катерина Віталіївна – аспірантка кафедри макроекономіки та державного управління ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана».